

ΟΙ ΑΓΩΓΟΙ ΟΡΥΚΤΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΤΡΟΦΟΔΟΤΟΥΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ

**Πώς το ορυκτό αέριο προκαλεί εντάσεις στην
Ανατολική Μεσόγειο:**

Η περίπτωση του Αγωγού EastMed-Poseidon

Συγγραφή και Έρευνα:
Naomi Kreitman

**Με ειλικρινείς
ευχαριστίες για τις
προσεκτικές
διορθώσεις και τη
διορατικότητα των:**
Nessim Achouche,
Noelie Audi-Dor, Efe
Baysal, Kevin Buckland,
Elena Gerebizza, Jon
Grant, Max Grubman,
Natasa Ioannou, Frida
Kieninger, Lise Masson,
Ya'ara Peretz, Caroline
Rochlitz, Axel Ruppert,
Myrto Skouroupathi και
Filippo Taglieri.

**Υπάρχουν διαθέσιμες
μεταφράσεις σε:**
Ιταλικά, Αγγλικά,
Τούρκικα, Αραβικά και
Εβραϊκά

**Σχέδιο και
εικονογράφηση: Marina**
Sophia Flevotomas

Μετάφραση στα
Ελληνικά: Chris Vrettos

Περιεχόμενα:

Εισαγωγή	2
Τι είναι ο Eastmed-Posideon;	3
Γεωπολιτική	5
Η Εμπλοκή της ΕΕ	7
Κύπρος, Ελλάδα και Τουρκία	8
Παλαιστίνη, Ισραήλ και Λίβανος	10
Η Εμπλοκή των ΗΠΑ	12
Οικονομική Σκοπιμότητα	13
Επιπτώσεις	14
Και τώρα τι;	16
Δράσε!	17
Παράρτημα	18
Η γεωγραφική πορεία του αγωγού	
Συντελεστές: εταιρείες και	
αρμόδιοι φορείς	

Εισαγωγή

Σε ολόκληρο τον κόσμο οι βιομηχανίες ορυκτών καυσίμων έχουν γραπτωθεί στο ορυκτό αέριο ως σωτήρια λέμβο, ψευδώς ισχυριζόμενες πως σαν καύσιμο είναι “φιλικό προς το κλίμα”, ενώ προωθούν με ραγδαίους ρυθμούς την κατασκευή νέων υποδομών ορυκτού αερίου¹. Καθώς η βιομηχανία του ορυκτού αερίου επεκτείνεται τις τελευταίες δεκαετίες, αυξάνονται παράλληλα οι γεωπολιτικές συρράξεις γύρω από τα έργα ορυκτού αερίου. Αυτές οι εξελίξεις χτίζουν πάνω σε μία ήδη εκτενή ιστορία συγκρούσεων για το πετρέλαιο² και γενικότερων εξτρακτιβιστικών και νεο-αποικιοκρατικών πρακτικών που παρατηρούνται όποτε προκύπτει πιθανότητα εξερεύνησης αερίου και πετρελαίου.

Κυβερνήσεις και διακυβερνητικοί θεσμοί όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθούν εσφαλμένα το ορυκτό αέριο ως καθαρή πηγή ενέργειας και ως λύση για την ενεργειακή ασφάλεια³, με ορισμένες κυβερνήσεις μάλιστα να προωθούν το ορυκτό αέριο ως ειρηνευτικό εργαλείο στην περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου.

Η εκμετάλλευση των αποθεμάτων φυσικού αερίου όχι μόνο προκαλεί και τροφοδοτεί την στρατιωτικοποίηση, αλλά απειλεί την υγεία και τον τρόπο ζωής των κοινοτήτων που ζουν γύρω

από σχετικά έργα και επιταχύνει την κλιματική κρίση, η οποία με τη σειρά της αυξάνει το ρίσκο ακραίων καιρικών φαινομένων και δημιουργεί μία σειρά από άλλα ρίσκα, απειλώντας, εκτός των άλλων, την επισιτιστική ασφάλεια και την ασφάλεια διαβίωσης. Όλες αυτές οι επιπτώσεις βλάπτουν δυσανάλογα διαφυλετικές κοινότητες και ανθρώπους του Παγκόσμιου Νότου:

Ένα σχετικό, σύγχρονο παράδειγμα αποτελεί ο αγωγός Eastmed-Poseidon: Ο πιο πρόσφατος μεγάλος αγωγός της Ευρώπης που αποτελεί γεωπολιτικό ναρκοπέδιο. Έχει σχεδιαστεί για να μεταφέρει ορυκτό αέριο υπό τα αμφισβητούμενα χωρικά ύδατα ανάμεσα στο Ισραήλ και την Κύπρο, μέχρι την Ιταλία, διαμέσου της Κύπρου και της Ελλάδας. Ο τελικός του προορισμός είναι το Ευρωπαϊκό δίκτυο αερίου. Πέρα από το ότι είναι ένα γεωπολιτικό ναρκοπέδιο, ο αγωγός αυτός τροφοδοτεί γενική στρατιωτικοποίηση, συγκρούσεις και γενική καταστολή στην περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου. Δεδομένης της υγειονομικής και οικονομικής κρίσης που έχει επιφέρει ο Covid-19, αν ο Eastmed-Poseidon προχωρήσει, θα είναι μία άσκοπη σπατάλη των οικονομικών και πολιτικών πόρων της ΕΕ, των ίδιων δηλαδή πόρων που χρειάζονται για την άμεση αντιμετώπιση άλλων φλέγοντων ζητημάτων. Η παρούσα έκθεση θα περιγράψει όσα συμβαίνουν με αυτόν τον αγωγό, ποια είναι τα βασικά προβλήματα που προκαλεί, καθώς και τι μπορούμε να κάνουμε για αυτό.

Τι είναι ο Eastmed-Poseidon;

Με λίγα λόγια, πρόκειται για έναν mega-αγωγό που αποτελείται από δύο κομμάτια. Το πρώτο κομμάτι 1) ονομάζεται **EastMed**⁴ και πρόκειται να μεταφέρει αέριο από τα αμφισβητούμενα χωρικά ύδατα του Λεβαντινού Πελάγους (Ανατολικά της Κύπρου) προς την Ελλάδα διαμέσου της Κύπρου. Το δεύτερο κομμάτι 2) είναι ο **αγωγός⁵ Poseidon⁶**, ο οποίος πρόκειται να μεταφέρει αέριο διαμέσου της ηπειρωτικής Ελλάδας προς την Ιταλία. Συνδυαστικά, οι δύο αγωγοί θα καλύπτουν μία απόσταση περίπου 2100 χιλιομέτρων (απευθυνθείτε στο παράρτημα για λεπτομέρειες σχετικά με τα διαφορετικά τμήματα των αγωγών). **Αυτό τον καθιστά ως έναν από τους μεγαλύτερους αγωγούς της Ευρώπης, ενώ αναφορικά διαθέτει το μεγαλύτερο υποθαλάσσιο βάθος στον κόσμο⁷, με τμήματα θαμμένα μέχρι και 3 χλμ υπό την επιφάνεια της θάλασσας⁸**, δημιουργώντας έτσι σοβαρές τεχνικές προκλήσεις και ρίσκα.

Υπάρχουν περισσότερες δημοσιοποιημένες πληροφορίες για το τμήμα Eastmed συγκριτικά με το τμήμα Poseidon του αγωγού, εξού και αυτή η ενημερωτική αναφορά θα επικεντρωθεί κυρίως στον πρώτο. Παρ'όλα αυτά, ο αγωγός Poseidon δεν πρέπει να παραβλεφθεί: είναι ένα έργο που χαίρει σημαντικής υποστήριξης από

την ΕΕ, και το αέριο που θα μεταφέρει προορίζεται για Ευρωπαϊκή κατανάλωση, εξού και είναι σχεδόν αδύνατο να χτιστεί ο αγωγός Eastmed χωρίς τον Poseidon.

Και οι δύο αγωγοί Eastmed και Poseidon βρίσκονται στα πρώιμα στάδια της κατασκευής τους. Γι'αυτό, τώρα είναι η ιδανική στιγμή να σταματήσουμε αυτό το έργο συνολικά, πριν εξασφαλιστούν οι οικονομικοί πόροι και αρχίσουν να χτίζονται οι σχετικές υποδομές. **Η εταιρεία IGI-Poseidon⁹, προωθεί και τα δύο έργα. Η τελευταία αποτελεί κοινοπραξία ανάμεσα στην ελληνική ΔΕΠΑ και την Edison, μία ιταλική εταιρεία που ανήκει στον γαλλικό όμιλο EDF.** Οι εξής εταιρείες έχουν εξασφαλίσει άδειες εξόρυξης στην ευρύτερη περιοχή: Οι ισραηλινές εταιρείες Delek και Ratio, Chevron (Αμερικάνικη εταιρεία που πρόσφατα εξαγόρασε την Noble Energy και τις Ισραηλινές της άδειες εξόρυξης), Exxon (ΗΠΑ), ENI (Ιταλική), TOTAL (Γαλλική), Royal Dutch Shell (Ολλανδική), Qatar Petroleum, και οι Κυπριακές Kogas και BG. (Απευθυνθείτε στο παράρτημα για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τις διάφορες πολυεθνικές εταιρείες που εμπλέκονται). **Εκτιμάται ότι ο Eastmed θα κοστίσει 6 δισεκατομμύρια ευρώ¹⁰ και θα διαθέτει ετήσια χωρητικότητα της τάξης των 20 δις κυβικών μέτρων ορυκτού αερίου.**

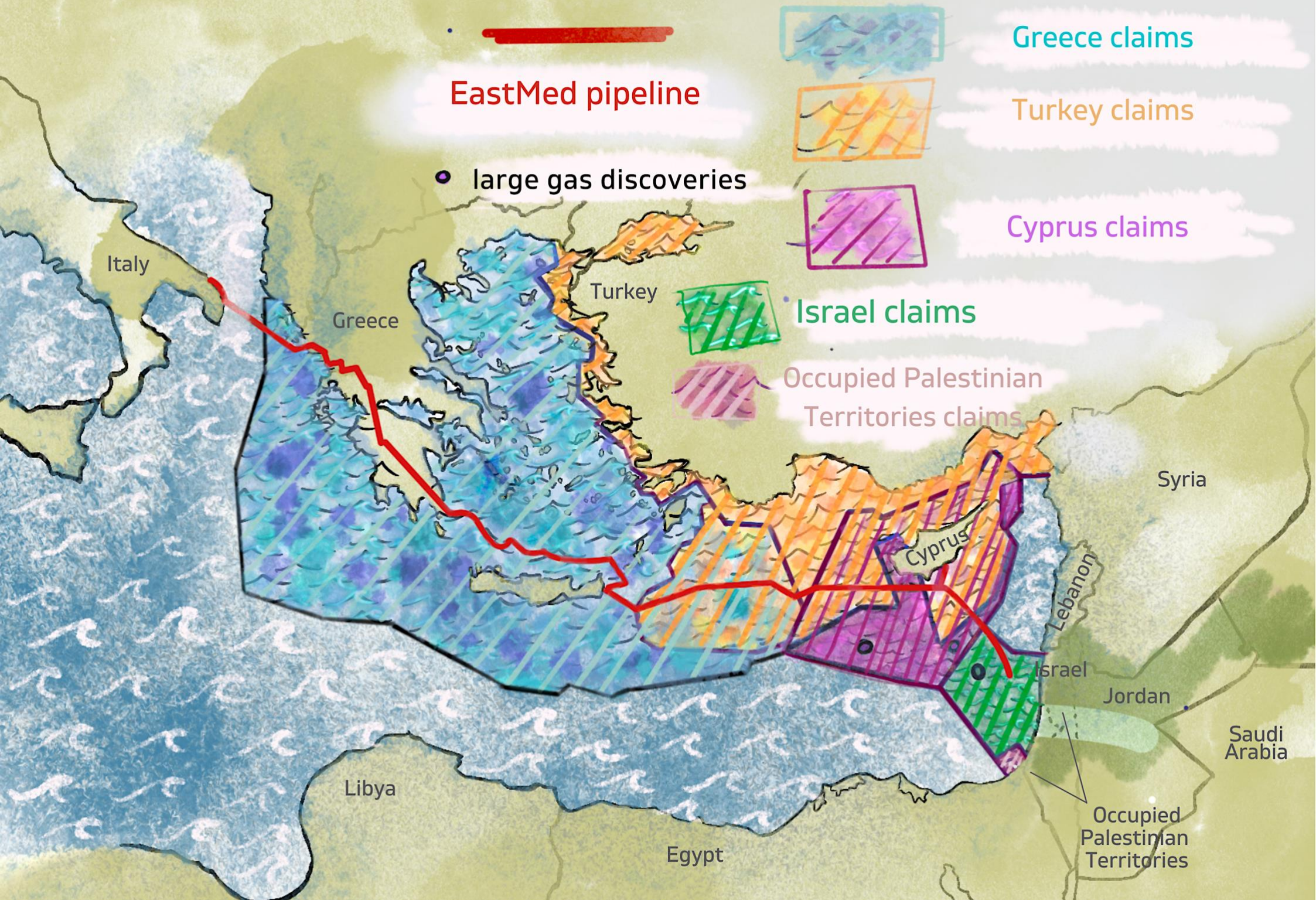

Illustration based on: Pyrrhic Victory: "Why Europe and Turkey should not fight over fossil gas we cannot use." Global Witness, Oct 2020

Γεωπολιτική

Οι κυβερνήσεις του Ισραήλ, της Ελλάδας και της Κύπρου υποστηρίζουν ένθερμα αυτόν τον αγωγό. Ανάμεσα στις χώρες από τις οποίες περνά ο αγωγός, η Ιταλία έχει την πιο διφορούμενη θέση απέναντι στο έργο. Τον Μάιο του 2019 ο τότε Ιταλός πρωθυπουργός είχε αντιταχθεί στον αγωγό¹¹, αλλά κατόπιν αλλαγής της κυβέρνησης, η Ιταλία εντάχθηκε επίσημα στο έργο¹² τον Ιανουάριο του 2020.

Ο Eastmed ήδη αυξάνει τις γεωπολιτικές εντάσεις στην περιφέρεια της Ανατολικής Μεσογείου. **Τα υπεράκτια κοιτάσματα αερίου αποτελούνται από αλληλεπικαλυπτόμενες και αλληλοσυγκρουόμενες εθνικές διεκδικήσεις, και βρίσκονται σε γεωπολιτικά ασταθείς ζώνες**¹³ της Μεσογείου, επιβαρύνοντας έτσι τις ήδη εύθραυστες ειρηνευτικές προσπάθειες.

Παραδόξως, διάφοροι πολιτικοί προωθούν τους αγωγούς και την εκμετάλλευση του αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο ως εργαλείο για την επίτευξη της ειρήνης, της σταθερότητας και της ασφάλειας στην περιοχή. Για παράδειγμα, ο Πρωθυπουργός του Ισραήλ, Νετανιάχου, υπόσχεται πως το έργο θα φέρει “σταθερότητα στην

περιοχή”,¹⁴ ο Έλληνας Υπουργός Ενέργειας, Κωστής Χατζιδάκης, το χαρακτήρισε ως “ένα έργο ειρήνης και συνεργασίας”¹⁵. Και η ΕΕ

συμβάλλει σε αυτό το αφήγημα, υποστηρίζοντας πως η μεταφορά αερίου από τον Eastmed προς την Ευρώπη είναι σημαντική για την επίτευξη της Ευρωπαϊκής “ενεργειακής ασφάλειας”. Το ορुकτό αέριο ήδη συμβάλλει στην κλιμάκωση των συγκρούσεων στην περιφέρεια και θα χειροτερέψει τις ζωές των απλών πολιτών: αυτών που ήδη υποφέρουν από το πολεμικό κλίμα που επικρατεί γύρω από τις υποδομές ορुकτού αερίου, και που οι ζωές τους απειλούνται από την κλιματική κρίση. “Ποιανού η ασφάλεια είναι προτεραιότητα;” και “με τι κόστος;” είναι σημαντικές ερωτήσεις που πρέπει να θέσει κανείς, αμφισβητώντας αυτές τις νεο-αποικιοκρατικές σχέσεις εξουσίας.

Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις του αγωγού Eastmed είναι ποικίλες και πολυδιάσπατες, ενώ οι πραγματικές του συνέπειες τώρα αρχίζουν να ξεδιπλώνονται. Κάποιες από αυτές θα αναλυθούν παρακάτω, και οποιαδήποτε περαιτέρω συζήτηση, σύμπραξη ή γενικά σχόλια είναι καλοδεχούμενα.

Η εξόρυξη
υδρογονανθράκων
απειλεί τις ζωές
των πολιτών,
υποδαυλίζοντας
υπάρχουσες
πολιτικές κρίσεις,
και συμβάλλοντας
στην κλιματική
καταστροφή

Η Εμπλοκή της ΕΕ

Η ΕΕ παρέχει σημαντική πολιτική και οικονομική υποστήριξη στον αγωγό Eastmed. Κατά τη σύνταξη της παρούσας έκθεσης (Νοέμβριος 2020), 36.427.924€ δημοσίου χρήματος έχουν επιδοθεί στο έργο από τον Μηχανισμό “Συνδέοντας την Ευρώπη”¹⁶. Με την συμπερίληψή του στη λίστα των Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος (PCI list) η ΕΕ θέτει τον Eastmed υπό καθεστώς προτεραιότητας, το οποίο σημαίνει πως ο αγωγός μπορεί να παρακάμψει κανονιστικά εμπόδια και να λάβει προτιμησιακή αντιμετώπιση.

Ο αγωγός Eastmed αποτελεί κομμάτι μιας γενικής ραγδαίας αύξησης των αγωγών και τερματικών σταθμών εισαγωγής ορυκτού αερίου από την ΕΕ. Η ΕΕ υποστηρίζει πως υπάρχει επιτακτική ανάγκη το Ευρωπαϊκό δίκτυο αερίου να διαφοροποιήσει τις προμήθειες φυσικού αερίου, ώστε να αποφύγει την εξάρτησή του από τις ρώσικες εισαγωγές και έτσι να διασφαλίσει την “ενεργειακή ασφάλεια”¹⁷. Υπό αυτό το αφήγημα, η ΕΕ υποστηρίζει τη μαζική κατασκευή υποδομών αερίου, όπως τον Νότιο Διάδρομο φυσικού αερίου για εισαγωγές από το Αζερμπαϊτζάν, νέους τερματικούς σταθμούς ΥΦΑ (‘Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου’) για εισαγωγές από τις ΗΠΑ και από όλο τον κόσμο, και τώρα τον αγωγό Eastmed.

Το επιχείρημα περί “ενεργειακής ασφάλειας” είναι εσφαλμένο για πολλούς λόγους: καταρχάς οι Ευρωπαϊκές υποδομές αερίου υποχρησιμοποιούνται, και υπάρχουν ήδη αρκετές υποδομές για να καλύψουν τις προβλεπόμενες ανάγκες αερίου¹⁸ “ακόμα και σε περίπτωση σημαντικής διακοπής του εφοδιασμού” από τη Ρωσία. Δεύτερον, η ζήτηση για αέριο στην ΕΕ μειώνεται¹⁹, παρά τη συνεχή τάση της ΕΕ να την υπερεκτιμά²⁰ (όπως έκρινε το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο). Μάλιστα, η μακροπρόθεσμη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Κομισιόν για το 2050²¹ προβλέπει τη μείωση της χρήσης αέριων καυσίμων έως και 90%. Πολλά από τα προτεινόμενα έργα ορυκτού αερίου στην Ανατολική Ευρώπη, ενώ θεωρητικά ο σκοπός τους είναι “να συμβάλλουν” στην ενεργειακή ανεξαρτητοποίηση από τη Ρωσία, είναι πολύ πιθανό να μεταφέρουν φθηνό ρωσικό αέριο τελικά²². Τέλος, η έννοια της ενεργειακής ασφάλειας δεν συνάδει με την αυξανόμενη εξάρτηση σε ορυκτά καύσιμα που προέρχονται από ασταθή καθεστώς²³ (όπως το Αζερμπαϊτζάν και το Ισραήλ): τα τελευταία είναι εξ ορισμού μη αξιόπιστες πηγές. Οι αποκεντρωμένες, τοπικές και βιώσιμες μορφές ενέργειας είναι το κλειδί για ένα πραγματικά ασφαλές ενεργειακό σύστημα.

Κύπρος, Ελλάδα & Τουρκία

Το καλοκαίρι του 2020 σημειώθηκαν αυξημένες εντάσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία με πολεμικά πλοία να συγκρούονται²⁴ για τα διαφιλονικούμενα κοιτάσματα αερίου, υπεράκτια της Κύπρου: μία σύγκρουση που υποδαύλισε η ΕΕ επενδύοντας στον αγωγό Eastmed και έτσι ουσιαστικά εκφράζοντας την επιθυμία της να εισαγάγει αέριο από την περιοχή. **Ο Eastmed ουσιαστικά “ανοίγει” αυτά τα διαφιλονικούμενα κοιτάσματα αερίου στην Ευρωπαϊκή αγορά, δίνοντας έτσι κίνητρο σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να συγκρουστούν ώστε να εξασφαλίσουν την ιδιοκτησία των κοιτασμάτων και να ξεκινήσουν τις εξορύξεις.**

Οι συγκρούσεις για τα υπεράκτια κοιτάσματα αερίου χτίζουν πάνω σε ένα ιστορικό υπόβαθρο. Η Κύπρος έχει επανειλημμένα χρησιμοποιηθεί ως γεωπολιτικό πιόνι στην σκακιέρα των διεθνών σχέσεων. **Έχοντας περάσει αιώνες υπό αποικιοκρατική κυριαρχία, αρχικά από την τουρκική αυτοκρατορία και ύστερα ως Βρετανική αποικία, η Κύπρος απέκτησε την ανεξαρτησία της το 1960, μετά από εκτενείς κοινωνικούς αγώνες.** Οι εσωτερικές διαμάχες στη χώρα κλιμακώθηκαν και το 1974 τουρκικά στρατεύματα εισέβαλαν στο νησί, εκτοπίζοντας

πληθυσμούς από τις Τουρκοκυπριακές και Ελληνοκυπριακές κοινότητες. **Η χώρα διαχωρίστηκε σε δύο ζώνες οριοθετημένες με στρατιωτικά σύνορα, με σημεία ελέγχου και μία ουδέτερη ζώνη υπό τη διαχείριση του ΟΗΕ. Το Βόρειο κομμάτι του νησιού βρίσκεται υπό τη διαχείριση της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, ενώ το Νότιο κομμάτι βρίσκεται υπό τη διαχείριση της Κυπριακής Δημοκρατίας (Ελληνοκυπριακή κοινότητα).** Για πάνω από 20 χρόνια τα σημεία ελέγχου παρέμεναν κλειστά, εμποδίζοντας έτσι την επαφή ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Από το 1975 ως σήμερα υπάρχει μία συνεχής προσπάθεια για ειρηνευτικό διάλογο σε πολιτικό επίπεδο, χωρίς όμως οι προσπάθειες να έχουν ευοδώσει για τους πολίτες της Κύπρου. Το 2003 τα σημεία ελέγχου άνοιξαν, επιτρέποντας έτσι στις δύο κοινότητες να συνδιαλλαγούν, ενώ άρχισαν να εμφανίζονται εμπνευστικές ειρηνευτικές πρωτοβουλίες από την κοινωνία των πολιτών. **Η Κύπρος παραμένει έντονα στρατιωτικοποιημένη,** με εκτενή παρουσία Ελληνοκυπριακών και Τουρκοκυπριακών στρατευμάτων, ειρηνευτικές δυνάμεις του ΟΗΕ και Βρετανικές στρατιωτικές βάσεις.

Αυτές οι συγκρούσεις επηρεάζουν και το καθεστώς ιδιοκτησίας των υπεράκτιων κοιτασμάτων αερίου. Η Τουρκία είναι η μόνη χώρα μέχρι σήμερα που αναγνωρίζει τη Βόρεια Κύπρο ως ανεξάρτητο κράτος. Το 2011 η Τουρκία υπέγραψε μια συμφωνία με τους ηγέτες της Βόρειας Κύπρου, ώστε να επαναπροσδιοριστούν τα χωρικά

ύδατα της περιοχής²⁵, μία μονομερής απόφαση που ουσιαστικά “αδειοδότησε” τουρκικές εξορύξεις στην ευρύτερη περιοχή. Αυτή η συμφωνία δεν αναγνωρίστηκε από την Κυπριακή Δημοκρατία, ούτε από τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέρη που δραστηριοποιούνται στην περιοχή. **Το καλοκαίρι του 2020 αυτές οι ιστορικές εντάσεις κλιμακώθηκαν, με αποτέλεσμα να σημειωθούν συγκρούσεις ανάμεσα σε ελληνικά και τουρκικά πολεμικά πλοία**²⁶.

Αυτές οι ανταγωνιστικές διεκδικήσεις για τα κοιτάσματα φυσικού αερίου αναζωπυρώνουν μακροχρόνιες διχόνοιες, ενώ αυξάνουν τις πιθανότητες μιας ανοιχτής σύγκρουσης.

Η κυπριακή κυβέρνηση ισχυρίζεται πως το ορυκτό αέριο θα προσφέρει μία διπλή δικλείδα ασφαλείας απέναντι στις τουρκικές απειλές 1) δημιουργώντας συμμαχίες με άλλες χώρες και τις στρατιωτικές τους δυνάμεις (π.χ. με το Ισραήλ) και 2) εξασφαλίζοντας στρατιωτική υποστήριξη από πολυεθνικές ορυκτών καυσίμων, οι οποίες με τη σειρά τους θέλουν να προστατέψουν τα οικονομικά τους εξωτερικά συμφέροντα. Αυτό το επιχείρημα χρησιμοποιείται και ανάποδα:

δικαιολογώντας τη στρατιωτικοποίηση ως μέσο για την προστασία των διαφιλονικούμενων κοιτασμάτων αερίου παράκτια της Κύπρου²⁷.

Τον Σεπτέμβριο του 2020, πάνω από 60 οργανώσεις από την Τουρκία, την Ελλάδα και την Κύπρο ένωσαν τις φωνές τους για να απαιτήσουν την διακοπή των εξορύξεων στην περιοχή, ώστε να διασφαλιστεί η ειρήνη και η κλιματική δικαιοσύνη²⁸. Όπως το θέτουν εύγλωττα οι ίδιες:

“Πρέπει να εξασφαλίσουμε τη δικαιοσύνη στην κατανομή της ενέργειας με βάση την κοινωνική ανάγκη, όχι το κέρδος. Πρέπει να πάρουμε τον τομέα της ενέργειας από τα χέρια των κερδοσκόπων και να τον θέσουμε υπό τον δημοκρατικό έλεγχο των λαών της περιοχής.

Λέμε όχι στις έρευνες ορυκτών καυσίμων και στην εξόρυξη νέων αποθεμάτων! Λέμε όχι στη σύγκρουση μεταξύ των χωρών μας! Λέμε ναι στη δικαιοσύνη για το κλίμα και στην ειρήνη!”

Παλαιστίνη, Ισραήλ & Λίβανος

Η Ισραηλινή κυβέρνηση αποτελεί έναν από τους πιο ένθερμους υποστηρικτές του αγωγού Eastmed, καθώς αυτός θα δημιουργούσε μία νέα αγορά για εξαγωγές ισραηλινού αερίου στην Ευρώπη. Κατά την τελευταία δεκαετία, το Ισραήλ εκμεταλλεύεται τα υποθαλάσσια κοιτάσματα αερίου στη Μεσόγειο, ακολουθώντας μια παγκόσμια τάση μαζικών επενδύσεων σε υποδομές αερίου. Ταυτόχρονα, συνεχίζει τη βίαιη κατοχή και εποικισμό στις χερσαίες και θαλάσσιες Παλαιστινιακές περιοχές.

Οποιαδήποτε δραστηριότητα από την πλευρά του Ισραήλ χτίζει πάνω σε ένα ιστορικό υπόβαθρο συστηματικών παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε βάθος δεκαετιών στα κατεχόμενα Παλαιστινιακά εδάφη²⁹. Μία κατάσταση που κλιμακώθηκε περαιτέρω μέσα στο 2020 με το νέο παράνομο σχέδιο προσάρτησης από το Ισραήλ. Ένας από τους τρόπους με τους οποίους το Ισραήλ υποδαυλίζει τα εδαφικά δικαιώματα και γενικότερα το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των Παλαιστινίων, είναι με το να ελέγχει τους φυσικούς πόρους στα Παλαιστινιακά εδάφη³⁰, με χαρακτηριστικό παράδειγμα το θαλάσσιο κοιτάσμα αερίου της Γάζας³¹. Το ισραηλινό καθεστώς

δεν επιτρέπει στους Παλαιστίνιους να εκμεταλλευτούν ούτε καν τα κοιτάσματα αερίου που τους ανήκουν³², με σκοπό να τους αποδυναμώσει οικονομικά και πολιτικά. Κατόπιν πιέσεων από την ισραηλινή κυβέρνηση, εταιρείες όπως η Shell, στις οποίες επιδόθηκαν άδειες από την Παλαιστινιακή Αρχή για εξορύξεις παράκτια της Γάζας, τελικά αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την περιοχή³³ συνολικά.

Η υποστήριξη της ΕΕ προς τους αγωγούς Eastmed και Poseidon την καθιστά συνένοχη στις συστηματικές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαπράττει το Ισραήλ κατά των Παλαιστινίων. Οι πολιτικές δράσεις του Ισραήλ στα Παλαιστινιακά εδάφη συστηματικά παραβιάζουν το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σύμφωνα με το Human Rights Watch³⁴ και τον ΟΗΕ³⁵. Η ενεργειακή δέσμευση της ΕΕ με το Ισραήλ νομιμοποιεί αυτές τις δράσεις και πολιτικές, όπως για παράδειγμα την προσάρτηση της Παλαιστίνης, ενώ παγιώνει την οικονομική στήριξη προς την ισραηλινή κυβέρνηση.

Η Παλαιστινιακή περιβαλλοντική ομάδα Penqon έχει εναντιωθεί στον αγωγό Eastmed³⁶, ζητώντας από την ΕΕ και τις κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Κύπρου:

- Να ακυρώσουν τη σχετική μελέτη σκοπιμότητας και να αφαιρέσουν τον αγωγό αερίου Eastmed από την Ευρωπαϊκή λίστα των έργων κοινού ενδιαφέροντος (PCI list).
- Να προειδοποιήσουν τις ενδιαφερόμενες Ευρωπαϊκές εταιρείες και επενδυτές για τα νομικά και οικονομικά ρίσκα και τους κινδύνους ασφαλείας που ενέχουν τα έργα ορυκτού αερίου που σχετίζονται με το Ισραήλ.
- Να αναθεωρήσουν τις επενδύσεις της ΕΕ σε όλα τα έργα ορυκτού αερίου που προβλέπονται στην τρίτη λίστα των Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος (PCI), δεδομένου του αρνητικού τους αντίκτυπου στην κλιματική αλλαγή και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

τους σύνορα βρίσκονται υπό αμφισβήτηση. Τον Οκτώβριο του 2020 ξεκίνησε ένας πολιτικός διάλογος για την οριοθέτηση των θαλάσσιων συνόρων, ανάμεσα στις δύο χώρες και υπό την επιτήρηση των ΗΠΑ, με σκοπό την διερεύνηση πιθανών ευκαιριών για εξόρυξη αερίου. Η συνομιλία αυτή αποτελεί ιστορικό γεγονός, καθώς οι δύο χώρες δεν έχουν διπλωματικές σχέσεις, ενώ έχει προκαλέσει ένα αίσθημα ανησυχίας στον Λίβανο. Πράγματι, οι συνομιλίες επικεντρώνονται σε επιχειρηματικά συμφέροντα γύρω από τις πιθανές εξορύξεις αερίου, παραβλέποντας τις ένοπλες συρράξεις με ιστορία δεκαετιών ανάμεσα στις δύο χώρες³⁸. Οι συνομιλίες οξύνουν περαιτέρω την ήδη τεταμένη και πολύπλοκη πολιτική κατάσταση στον Λίβανο, εν μέσω μιας χρονιάς που έχει χαρακτηριστεί από κοινωνικές επαναστάσεις και μία εγκληματική έκρηξη στην Βηρυτό.

Οι γεωπολιτικές διεκδικήσεις στα ύδατα της Ανατολικής Μεσογείου περιπλέκονται περισσότερο αν λάβει κανείς υπόψη τα κοιτάσματα αερίου που βρίσκονται ανάμεσα στο Ισραήλ και τον Λίβανο³⁷ : οι δύο χώρες βρίσκονται σε πόλεμο και ως εκ τούτου τα χερσαία και θαλάσσιά

Η εμπλοκή των ΗΠΑ

Οι ΗΠΑ επεμβαίνουν συστηματικά στα γεωπολιτικά τεκταινόμενα της περιοχής, συμβάλλοντας στην προώθηση των ορυκτών καυσίμων και στη στρατιωτικοποίηση που τα συνοδεύει - όπως κάνει και σε πολλά άλλα μέρη του κόσμου. **Το Αμερικάνικο Κογκρέσο πρόσφατα ψήφισε ένα νομοσχέδιο που υποστηρίζει τα έργα ορυκτού αερίου και αυξάνει την στρατιωτική παρουσία στην Ανατολική Μεσόγειο**, στο πλαίσιο μιας **εκτενούς δέσμης δημοσιονομικών μέτρων**³⁹ (απευθυνθείτε στην ενότητα Eastern Mediterranean Energy and Security Partnership για το σχετικό εδάφιο). Τα μέτρα προβλέπουν Αμερικάνικη στήριξη για τον αγωγό Eastmed, για τερματικούς σταθμούς υδροποιημένου φυσικού αερίου (ΥΦΑ), καθώς και άλλα έργα φυσικού αερίου, όπως εξορύξεις σε υπεράκτια κοιτάσματα της Κύπρου και του Ισραήλ, και τέλος τη δημιουργία ενός Ενεργειακού Κέντρου στην περιοχή. Παράλληλα, τα μέτρα προβλέπουν αυξημένη παρουσία drones και στρατιωτικών ασκήσεων στην περιοχή, καθώς και την άρση της απαγόρευσης πώλησης όπλων προς την Κύπρο, η οποία είχε εφαρμοστεί εξ αρχής ώστε να αποκλιμακωθούν οι πολιτικές εντάσεις με την Τουρκία.

Η Exxon Mobil (στην οποία ανήκουν τα οικόπεδα εξερεύνησης υπεράκτια της Κύπρου) άσκησε σφοδρή πολιτική πίεση ώστε να **παραστεί το νομοσχέδιο**⁴⁰, κάτι που τελικά πέτυχε με την έγκριση του τελικού κειμένου στις αρχές του 2020. Αμερικανοί διπλωμάτες έδωσαν το “παρών” σε διάφορες περιφερειακές συναντήσεις, **υποστηρίζοντας την διαδικασία και επικροτώντας την επίτευξή της**⁴¹. Οι Exxon, Chevron και Noble, είναι όλες Αμερικάνικες εταιρείες με άδειες εξόρυξης στην περιοχή.

Η ιστορία έχει δείξει επανειλημμένα πως η επικίνδυνη σχέση συνεννοχής ανάμεσα στη βιομηχανία ορυκτών καυσίμων και τα εθνικά στρατιωτικά-βιομηχανικά συμπλέγματα, μπορεί να οδηγήσει σε πολιτικές πιέσεις και κατακρούς σε στρατιωτικές εισβολές σε ανεξάρτητα κράτη.

Οικονομική σκοπιμότητα

Έργα ορυκτού αερίου μεγάλης κλίμακας, όπως ο αγωγός Eastmed, διαθέτουν εξαιρετικά δαπανηρές υποδομές. Ο Eastmed μόνο προβλέπεται να κοστίσει €6 δις. ευρώ.

Υπάρχει μεγάλος κίνδυνος αν χτιστεί αυτός ο αγωγός να παραμείνει σε μεγάλο βαθμό αδρανής (stranded asset). Αρχικά, η ζήτηση για αέριο μειώνεται⁴², ενώ έρευνες δείχνουν πως η Ευρώπη ήδη διαθέτει τις απαραίτητες υποδομές αερίου για να καλύψει τις ανάγκες της⁴³. Η στρατηγική εκμετάλλευση των πηγών αερίου περιφερειακά της Ευρώπης θεωρείτο δαπανηρή και χωρίς οικονομική σκοπιμότητα⁴⁴, πριν καν σημειωθεί πτώση στις τιμές του αερίου το 2020. Πρέπει να συνυπολογιστεί πως οι παγκόσμιες συμφωνίες για το κλίμα δεν συνάδουν με τη δημιουργία και τη μακροχρόνια λειτουργία νέων υποδομών ορυκτού αερίου⁴⁵.

Αυτό σημαίνει πως για να τηρηθούν οι δεσμεύσεις που προβλέπονται σε αυτές τις συμφωνίες, τέτοια έργα θα πρέπει να διακοπούν πριν καν αποπληρώσουν τις αρχικές τους επενδύσεις, χωρίς φυσικά να παράξουν κάποιο κέρδος.

Σε μία περίοδο άνευ προηγουμένου αστάθειας στην αγορά πετρελαίου και αερίου, σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση που έχει προκαλέσει ο ιός Covid-19, οποιαδήποτε επένδυση στον αγωγό Eastmed ή σε άλλες υποδομές ορυκτού αερίου, ισοδυναμεί με μία απερίσκεπτη δαπάνη χρημάτων.

Επιπτώσεις

Πέρα από τις κλιμακούμενες πολιτικές εντάσεις και τον κίνδυνο καταστροφικών συγκρούσεων, υπάρχουν πολλοί ακόμα λόγοι για τους οποίους πρέπει να σταματήσουν οι εξορύξεις αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο (και οπουδήποτε αλλού στον κόσμο).

Επιπτώσεις στην Ειρήνη και την Ασφάλεια: Ο αγωγός τροφοδοτεί συρράξεις σε ολόκληρη την Ανατολική Μεσόγειο και αναζωπυρώνει ιστορικές συγκρούσεις που αφορούν στην οριοθέτηση των θαλάσσιων συνόρων, καθώς οι ενδιαφερόμενες χώρες διεκδικούν τους τίτλους ιδιοκτησίας των κοιτασμάτων αερίου. Έτσι αναζωπυρώνονται ανεπίλυτες διαμάχες στην Κύπρο, στην Ελλάδα, στην Τουρκία, στο Ισραήλ και στον Λίβανο, απειλώντας τις ήδη εύθραυστες ειρηνευτικές διαδικασίες. Ενισχύοντας οικονομικά και πολιτικά το ισραηλινό καθεστώς, ο Eastmed προβλέπεται να επιφέρει δυσμενείς επιπτώσεις ειδικά για τους Παλαιστίνιους. **Η εξόρυξη υδρογονανθράκων απειλεί τις ζωές των πολιτών, υποδαυλίζοντας υπάρχουσες πολιτικές κρίσεις, και συμβάλλοντας στην κλιματική καταστροφή,** η οποία με τη σειρά της απειλεί την επισιτιστική ασφάλεια και την ασφάλεια διαβίωσης και πολλά ακόμη.

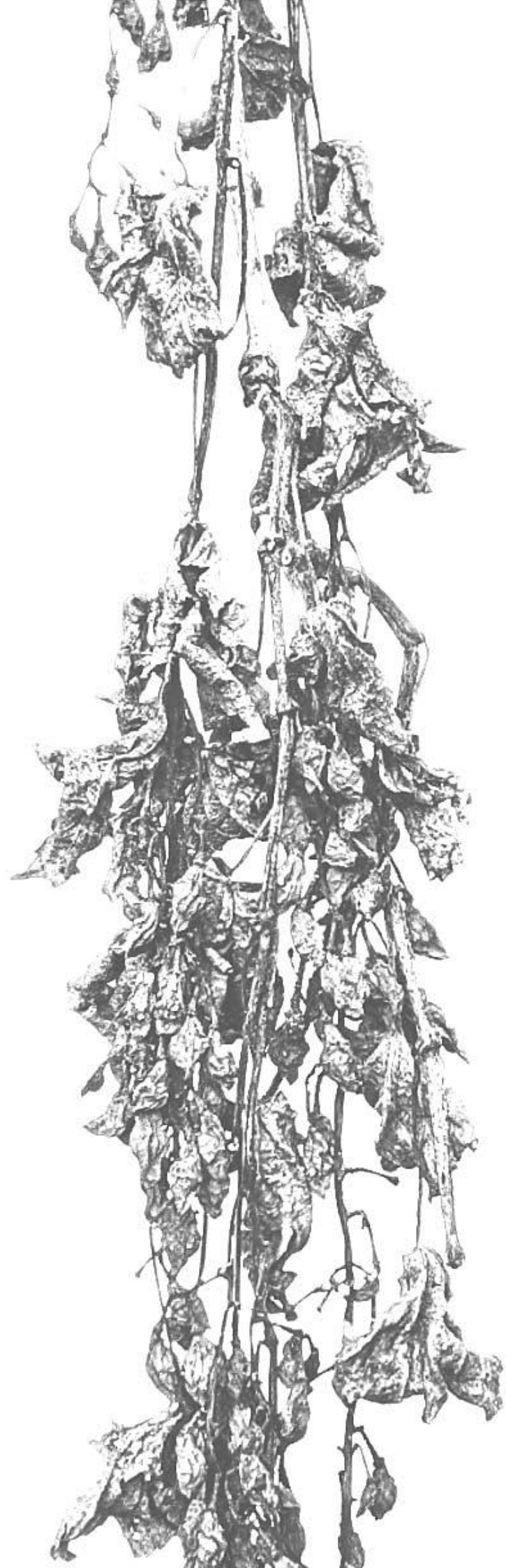
Επιπτώσεις σε Κοινοτικό Επίπεδο:

Οι κοινότητες που ζουν κατα μήκος της διαδρομής μεγα-αγωγών υφίστανται πολλαπλές επιπτώσεις, όπως άλλωστε συμβαίνει με κάθε εξτρακτιβιστικό έργο. Είναι συχνό φαινόμενο σε διεθνές επίπεδο, από την **Μοζαμβίκη**⁴⁶ μέχρι την **Ιταλία**⁴⁷, **κοινότητες να θυσιάζονται για την κατασκευή μεγάλων έργων και υποδομών, από τα οποία δεν αντλούν απολύτως κανένα όφελος.** Οι κοινότητες που ζουν κατα μήκος της διαδρομής του αγωγού θα υποφέρουν δυσανάλογα, με πιθανές επιπτώσεις στην υγεία τους από χημικές διαρροές, με απομείωση των κτηματομεσιτικών τους περιουσιών κλπ. Συγκεκριμένα οι υπεράκτιες εξορύξεις και οι αντίστοιχες υποδομές τους, απειλούν άμεσα τον τρόπο ζωής των παράκτιων κοινοτήτων που στηρίζονται στον τουρισμό ως βασική οικονομική δραστηριότητα.

Επιπτώσεις στο Τοπικό

Περιβάλλον: Ο αγωγός θέτει σε κίνδυνο τα ποικιλόμορφα και εύθραυστα οικοσυστήματα της Μεσογείου, **η οποία αποτελεί μία σημαντική εστία βιοποικιλότητας**⁴⁸. Ο Eastmed θα είναι ένας από τους αγωγούς με το μεγαλύτερο υποθαλάσσιο βάθος στον κόσμο, δημιουργώντας έτσι σημαντικά τεχνικά προβλήματα, όπως η δυσκολία εντοπισμού και επιδιόρθωσης μιας πιθανής διαρροής. Ο αγωγός μάλιστα πρόκειται να διασχίζει γεωλογικά ασταθείς και σεισμογενείς περιοχές.

Επιπτώσεις στο Κλίμα: Ο Eastmed έχει σχεδιαστεί για να μεταφέρει έως και 20 δις. κυβικά μέτρα (BCM) ορυκτού αερίου ετησίως. **Το ορυκτό αέριο είναι ένα επικίνδυνο ορυκτό καύσιμο, και η κατασκευή νέων υποδομών αερίου δεν είναι συμβατή με τους στόχους της Συμφωνίας του Παρισιού⁴⁹, δηλαδή τη διατήρηση της παγκόσμιας αύξησης της θερμοκρασίας σε επίπεδα υπό τους 1,5 βαθμούς Κελσίου.** Το ορυκτό αέριο αποτελείται κυρίως από μεθάνιο, ένα εξαιρετικά δραστικό αέριο του θερμοκηπίου, **86 φορές πιο ισχυρό από το CO₂ ως προς τη συμβολή του στην υπερθέρμανση του πλανήτη, σε βάθος 20 χρόνων⁵⁰.** Πρακτικά αυτό σημαίνει πως το ορυκτό αέριο έχει μία πολύ ισχυρή και άμεση επίδραση στην κλιματική αλλαγή. Αν ληφθούν υπόψη συνδυαστικά οι διαρροές μεθανίου και η παραγωγή CO₂ κατά την διαδικασία της καύσης, οι υποδομές ορυκτού αερίου επιταχύνουν ραγδαία την κλιματική κρίση, οδηγώντας μας σε μη-αναστρέψιμα σημεία καμπής.

Και τώρα τι;

Πρέπει να μετατρέψουμε ριζικά το κεντροποιημένο, εξτρακτιβιστικό ενεργειακό μοντέλο που βασίζεται στα ορυκτά καύσιμα, το οποίο σήμερα αποτελεί τον κανόνα. Να σπάσουμε τον κύκλο των εξορύξεων, της βίας και των θυσιών. Πρέπει να αποδομήσουμε το εσφαλμένο αφήγημα, βάσει του οποίου τα ορυκτά καύσιμα μπορούν να επιφέρουν την ειρήνη και την ασφάλεια. **Τώρα (και μέχρι να νικήσουμε!) είναι η κρίσιμη στιγμή να εμποδίσουμε την κατασκευή νέων υποδομών ορυκτού αερίου, όπως τον αγωγό Eastmed, και να χαράξουμε μία νέα πορεία δίκαιης μετάβασης σε δημοκρατικά-ελεγχόμενα συστήματα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.**

Παντού γύρω μας αντλούμε έμπνευση από έργα ανανεώσιμων πηγών **ενέργειας που ανήκουν στους πολίτες και τα διαχειρίζονται οι ίδιες οι κοινότητες**⁵¹. Θαυμάζουμε τη δουλειά όσων προσπαθούν να καταπολεμήσουν την σκληρή πραγματικότητα της ενεργειακής φτώχειας, καθώς και να διευκολύνουν τη δύσκολη μετάβαση που αντιμετωπίζουν με θάρρος οι εργάτες στη βιομηχανία ορυκτών καυσίμων. Αναγνωρίζουμε πως οποιαδήποτε προσπάθεια εποικοδόμησης ενός νέου ενεργειακού μοντέλου οφείλει να σεβαστεί πλήρως τις ανάγκες των εργατών και των κοινοτήτων που

έχουν υποστεί τις μεγαλύτερες επιπτώσεις από τη βιομηχανία ορυκτών καυσίμων. Σεβόμαστε όσους καταπιάνονται με δύσκολες συζητήσεις, όπως η κληρονομιά της αποικιοκρατίας, και η ιστορική ευθύνη των Ευρωπαίων ενάντια στις κοινότητες και τα οικοσυστήματα που αυτοί λεηλατούσαν για αιώνες. Αυτές οι δύσκολες συζητήσεις είναι απαραίτητες ώστε να κατανοήσει κανείς τις δυναμικές εξουσίας του σημερινού ενεργειακού συστήματος, και πώς μπορούμε να μεταβούμε σε κάτι καινούργιο.

Δράσε!

Ένα συντονισμένο δίκτυο τοπικών παραγόντων, ενεργών πολιτών και ακτιβιστών που δραστηριοποιούνται από τα κάτω, συνασπίζεται και εναντιώνεται στον αγωγό Eastmed. Ο σκοπός μας είναι να εμποδίσουμε την κατασκευή του αγωγού, αλλά και γενικότερα να μην αφήσουμε το ορυκτό αέριο να χρησιμοποιηθεί ως δικαιολογία για περαιτέρω στρατιωτικοποίηση και πολεμικές συγκρούσεις.

Επικοινωνήστε με το [Gastivists collective](#) για να γίνετε μέλη του δικτύου, και να μάθετε περισσότερες πληροφορίες και τακτικές για τον αγώνα ενάντια σε νέες υποδομές ορυκτού αερίου. Σε όλο τον κόσμο έργα ορυκτού αερίου ακυρώνονται, χάρη στην μαζική και αυξανόμενη κινητοποίηση πολιτών. Είναι ώρα να ενώσουμε τις δυνάμεις μας.

*** Επικοινωνήστε μαζί μας***

Email: hello@Gastivists.org

Facebook & Twitter: @gastivist

Παράρτημα

Η γεωγραφική πορεία του αγωγού, λεπτομερώς

Το παρόν σχέδιο για τον Eastmed προβλέπει ο αγωγός να διασχίζει 1.300 χλμ. θάλασσας και 600 χλμ. ξηράς. Ο αγωγός αποτελείται από τα εξής τμήματα:

200 χλμ. του αγωγού θα είναι υπεράκτια από τα κοιτάσματα της Ανατολικής Μεσογείου μέχρι την Κύπρο,

Ακόμη 700 χλμ. θα είναι υπεράκτια ενώνοντας την Κύπρο και την Κρήτη,

Ακόμη 400 χλμ. θα είναι υπεράκτια από την Κρήτη μέχρι την ηπειρωτική Ελλάδα (Πελοπόννησος),

Τα επόμενα 600 χλμ. θα αποτελούν το χερσαίο τμήμα του αγωγού και θα διασχίζουν την Πελοπόννησο και τη Δυτική [Ελλάδα](#)⁵².

Ο αγωγός Poseidon θα διασχίζει 760 χλμ. ελληνικού εδάφους (το χερσαίο τμήμα) από το χωριό Κήποι στα ελληνοτουρκικά σύνορα μέχρι το Φλωροβούνι Θεσπρωτίας, και για σχεδόν 216 χλμ. θα διασχίζει το Ιόνιο Πέλαγος μέχρι τον τερματικό σταθμό στο Οτράντο της [Ιταλίας](#)⁵³.

Συντελεστές: Εταιρείες και Αρμόδιοι Φορείς

Υπεύθυνος φορέας/κατασκευαστής του Eastmed:

[IGI Poseidon](#) Ελλάδα

Κοινοπραξία των...

ΔΕΠΑ Ελλάδα

EDISON Ιταλική εταιρεία, θυγατρική της EDF (Γαλλία)

Διάφορες εταιρείες έχουν άδειες εξόρυξης ανοιχτά του Ισραήλ, και το αέριο που παράγουν μπορεί να μεταφέρεται από τον Eastmed. Κάποιες από αυτές είναι οι:

Chevron	ΗΠΑ
Energean	Ελλάδα
Ratio	Ισραήλ
Delek	Ισραήλ

Είναι πιθανό εταιρείες με άδειες εξόρυξης στα ανοιχτά της Κύπρου να θελήσουν να μεταφέρουν αέριο μέσω του Eastmed. Κάποιες από αυτές είναι οι:

Exxon	ΗΠΑ
Chevron	ΗΠΑ
Noble	ΗΠΑ
Eni	Ιταλία
Total	Γαλλία

Shell	Ολλανδία / Ηνωμένο Βασίλειο
Qatar Petroleum	Κατάρ
Kogas	Κύπρος
BG	Κύπρος
Delek	Ισραήλ

- ¹ “Europe in the Gas Trap.” *Investigate Europe*, Oct. 2020, www.investigate-europe.eu/en/2020/natural-gas-trap/.
- ² “War and Militarization.” *Oil Change International*, priceofoil.org/thepriceofoil/war-terror/.
- ³ “Secure Gas Supplies - Energy European Commission.” Energy - European Commission, 17 Mar. 2020, ec.europa.eu/energy/topics/energy-security/secure-gas-supplies_en.
- ⁴ “Eastmed.” *IGI Poseidon*, www.igi-poseidon.com/en/eastmed. Accessed online 11 Nov. 2020.
- ⁵ “Poseidon.” *IGI Poseidon*, www.igi-poseidon.com/en/poseidon. Accessed online 11 Nov. 2020.
- ⁶ The Poseidon pipeline’s full route, as the company building it (IGI Poseidon) is planning, would travel across Northern Greece to The Greek-Turkish border. It would connect with another pipeline, the Greece-Bulgaria interconnector (IGB pipeline). The part of the Poseidon that the EU is supporting is the section that will carry gas from Greece to Italy. Therefore, this is the segment referred to in this paper and the length included in the calculations.
- ⁷ Stamouli, Nektaria. “Israel, Greece and Cyprus Back EastMed Gas Pipeline.” *The Wall Street Journal* al, 20 Dec. 2018,
- ⁸ “A Row between Turkey and Greece over Gas Is Raising Tension in the Eastern Mediterranean.” *The Economist*, 20 Aug. 2020.
- ⁹ “Our Company.” *IGI Poseidon*, www.igi-poseidon.com/en/our-company, accessed 11 Nov. 2020.
- ¹⁰ Papadimitriou, Jannis. “EastMed Gas Pipeline Flowing Full of Troubling Questions.” *Deutsche Welle*. 2 Jan. 2020.
- ¹¹ Reuters Staff. “Italy opposes Poseidon gas pipeline landfall.” *Reuters*. 7 May 2019.
- ¹² “Gasdotto EastMed, arriva Energean.” *ANSA.it Ambiente & Energia*. 3 Jan 2020.
- ¹³ Aydintasbas, Asli, and Sinan Ülgen. “A Conflict Could Be Brewing in the Eastern Mediterranean. Here's How to Stop It.” *Carnegie Europe*. Accessed online 11 Nov. 2020.
- ¹⁴ “Turkey slams controversial EastMed pipeline deal signed in Athens.” *TRT World*. 2 Jan 2020.
- ¹⁵ As above.
- ¹⁶ “Pipe Down; How gas companies influence EU policy and have pocketed €4 billion of taxpayers’ money.” *Global Witness*. June 2020.
- ¹⁷ “Diversification of Gas Supply Sources and Routes - Energy European Commission.” Energy - European Commission, 17 Mar. 2020, ec.europa.eu/energy/topics/energy-security/diversification-of-gas-supply-sources-and-routes_en.
- ¹⁸ “An updated analysis on gas supply security in the EU energy transition.” *Artelys*. 1 Jan. 2020.

- ¹⁹ Jonathan Gaventa, Manon Dufour and Luca Bergamaschi. “More security, lower cost: A smarter approach to gas infrastructure in Europe.” *E3G*. 3 March 2016.
- ²⁰ “Europe in the Gas Trap.” Investigate Europe, Oct. 2020, www.investigate-europe.eu/en/2020/natural-gas-trap/.
- ²¹ “A Clean Planet for all; A European long-term strategic vision for a prosperous, modern, competitive and climate neutral economy.” European Commission. 28 November 2018.
- ²² “Implications of the Russia-Ukraine gas transit deal for alternative pipeline routes and the Ukrainian and European market.” Oxford Institute for Energy Studies. March 2020.
- ²⁴ “This Is Not a Pipe - The ‘Treachery’ of the EU Gas Plans.” Counter Balance, Feb. 2018, www.youtube.com/watch?v=XfMQr5j_BAA&ab_channel=CounterBalance.
- ²⁴ Michael Tanchum. “How Did the Eastern Mediterranean Become the Eye of a Geopolitical Storm?” *Foreign Policy*. 18 Aug. 2020.
- ²⁵ Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs. “No: 216,, Press Statement On The Continental Shelf Delimitation Agreement Signed Between Turkey And The TRNC.” 21 Sept. 2011.
- ²⁶ Yaroslav Trofimov and David Gauthier-Villars. “Turkish, Greek Frigates Collide in the Mediterranean Sea.” *Wall Street Journal*. 14 Aug. 2020.
- ²⁷ “Turkish Drone Fuels Tension over Cyprus Gas Claims.” *BBC News*, BBC, 16 Dec. 2019.
- ²⁸ <https://www.kazmabirak.org/eng>. Accessed 11 Nov 2020.
- ²⁹ “Israel and Palestine; Events of 2018.” Human Rights Watch. Accessed online 11 Nov 2020.
- ³⁰ “Israel’s Exploitation of Palestinian Resources is Human Rights Violation, Says UN Special Rapporteur for the Situation of Human Rights in the OPT – Press Release.” United Nations. 18 March 2019.
- ³¹ Thayer, Joziah. “Let’s Talk About Gaza Marine Gas Field.” 26 June 2018.
- ³² Chossudovsky, Michel. “War and Natural Gas: The Israeli Invasion and Gaza’s Offshore Gas Fields.” Centre for Research on Globalization. Jan. 2009.
- ³³ Al-Mughrabi, Nidal. “Shell gives up on Gaza's offshore gas field - Palestinians.” *Reuters*. 5 March 2018.
- ³⁴ “Israel and Palestine; Events of 2018.” Human Rights Watch. Accessed online 11 Nov 2020.
- ³⁵ “Israel’s Exploitation of Palestinian Resources is Human Rights Violation, Says UN Special Rapporteur for the Situation of Human Rights in the OPT – Press Release.” United Nations. 18 March 2019.

- ³⁶ “Simply Unsustainable! - The EU’s Energy Projects With Israel.” Stop The Wall. 7 March 2018.
- ³⁷ Pedro, Leah. “Israel, Lebanon, and Failed Natural Gas Negotiations.” Foreign Policy Research Institute. 11 Dec. 2019.
- ³⁷ El-Hage, Anne-Marie. “Les discussions lancées entre le Liban et Israël, prochain rendez-vous le 26 octobre.” L’Orient Le Jour. 15 Oct. 2020.
- ³⁹ One Hundred Sixteenth Congress of the United States of America. ““Further Consolidated Appropriations Act, 2020.”” Dec 2019. pp. 515–522.
- ⁴⁰ Steve Horn and Lee Fang. “Congress Quietly Adopts Exxon Mobil-backed Law Promoting New Gas Pipeline, Arms to Cyprus.” The Intercept. 6 Feb. 2020.
- ⁴¹ Kampouris, Nick. “US Secretary of State Pompeo Hails EastMed Pipeline at Trilateral Summit.” Greek Reporter. 21 March 2019.
- ⁴² Jonathan Gaventa, Manon Dufour and Luca Bergamaschi. “More security, lower cost: A smarter approach to gas infrastructure in Europe.” E3G. 3 March 2016.
- ⁴³ “An updated analysis on gas supply security in the EU energy transition.” Artelys. 1 Jan. 2020.
- ⁴⁴ Dr Ellinas, Charles. “East Med should focus on local markets.” Cyprus Mail. 24 March 2020.
- ⁴⁵ “Burning the Gas ‘Bridge Fuel’ Myth: Why Gas Is Not Clean, Cheap, or Necessary.” Oil Change International. 30 May 2019.
- ⁴⁶ “Gas in Mozambique; A Windfall for the Industry, a Curse for the Country.” Friends of the Earth International, Justiça Ambiental Mozambique, and Amis de la Terre. June 2020.
- ⁴⁷ “Walking the line.” Re:common, Counterbalance and Platform UK.
<http://globalmotion.pageflow.io/walkingtheline#37823>. Accessed online 11 Nov. 2020.
- ⁴⁸ “The Mediterranean: A Biodiversity Hotspot Under Threat.” The International Union for Conservation of Nature Red List of Threatened Species. Survival Species Commission. 2008.
- ⁴⁹ “Fossil Gas: Part of the problem and never the answer.” Global Witness. 17 June 2020.
- ⁵⁰ Howarth, Robert. “Methane Emissions; the greenhouse gas footprint of natural gas.” Cornell University. http://www.eeb.cornell.edu/howarth/summaries_CH4.php. Accessed online 11 Nov. 2020.
- ⁵¹ <https://energy-democracy.net/map/>. Accessed online 11 Nov. 2020.
- ⁵² “Eastmed.” IGI Poseidon, www.igi-poseidon.com/en/eastmed. Accessed online 11 Nov. 2020.
- ⁵³ “Poseidon.” IGI Poseidon, www.igi-poseidon.com/en/poseidon. Accessed online 11 Nov. 2020.